

ЛЮБЧУК Н. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НІМЕЦЬКІ НЕОКОМПОЗИТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті проаналізовано типи німецьких неоконізитів та їх особливості. Запропоновано способи відтворення неоконізитів у перекладі залежно від їхньої вмотивованості та контексту.

Ключові слова: конізит, неоконізит, детермінативний конізит, відповідник, переклад, імпліцитна інформація, експлікація, декомпресія.

В статье проанализированы типы немецких неоконізитов и их особенности. Выявлены способы передачи неоконізитов при переводе в зависимости от их мотивированности и контекста.

Ключевые слова: конізит, неоконізит, детермінативный конізит, соответствие, перевод, импліцитная информация, эксплікация, декомпрессия.

The article analyzes the types of German new composite words and their peculiarities. The ways of translation of new composite words into Ukrainian depending on their motivation and context are outlined.

Key words: composite word, new composite word, determinative composite word, analogue, translation, implicit information, explication, decompression.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю виявлення адекватних засобів відтворення німецьких неоконізитів українською мовою. Наявність великої кількості конізитів, які можуть бути як закріпленими у словнику, так і продукуватися в процесі мовлення, є однією з характерних рис німецької мови. Семантика деяких з них настільки ускладнена, що значення конізитів досить складно вивести із значень складників. За підрахунками німецьких германістів у 90-х роках ХХ століття у німецькій мові виникло 750 нових стрижневих слів, 68 % яких є конізитами. З урахуванням активних дериваційних процесів, в які включені ці слова, кількість неологізмів збільшується на 1500 одиниць [1:155]. За останні двадцять років у німецькій мові з'явилося понад 3000 неологізмів, більшість з яких утворилися шляхом словоскладання. Загалом проблему неологізмів досить активно досліджують такі німецькі й австрійські науковці, як Д. Штеффенс [1], Ю. Шпітцмюллер [2], Т. Штробель [3], Б. Кеттеман [4], Р. Мур [5], Н. Франк [6]. Проте способи відтворення неоконізитів у перекладі, зокрема українською мовою, не досліджувалися.

Метою дослідження є встановлення способів перекладу німецьких неокмпозит залежно від вмотивованості їхнього значення.

Об'єктом дослідження є німецькі неокмпозити.

Предметом – способи їх відтворення українською мовою.

Матеріалом дослідження були тексти німецькомовних ЗМІ та їх електронних версій, словники, що були видані у період з 1990 по 2008 рік, електронні довідкові джерела, наукові розвідки німецьких і австрійських лінгвістів.

Наукова новизна дослідження полягає у встановленні особливостей німецьких неокмпозит та способів їх відтворення українською мовою.

Композити німецької мови служать сильним засобом реалізації принципу мовної економії. Насамперед це явище характерне для іменників і прикметників, значно меншою мірою – для дієслів.

За способом поєднання компонентів розрізняють декілька типів композит: детермінативні композити (Determinativkomposita), синтаксичні зрощення (Zusammenbildungen), контамінацію (Kontamination, Wortkreuzung, Wortverschmelzung), редуплікацію (reduplizierende Wortbildung), копулятивні композити (Kopulativkomposita) [7:672-730].

Основним типом німецьких неокмпозит є детермінативні композити, утворені шляхом складання двох або кількох основ, остання з яких є домінуючою з семантичної точки зору. Перший компонент у таких утвореннях означає, певним чином обмежує значення другого (напр., *Audiobook* – аудіокнига, *spammail* – спам, *Mobilnetz* – мережа мобільного (стільникового) зв'язку, *Festnetz* – мережа стаціонарного телефонного зв'язку).

При синтаксичному зрощенні синтаксичне словосполучення служить дериваційною базою суфіксації (напр., *Handy benutzen* + *er* → *Handybenutzer* (“користувач мобільним телефоном”), *Mobilnetz betreiben* + *er* → *Mobilnetzbetreiber* (“оператор мобільного зв'язку”).

Контамінація передбачає злиття двох слів та їхніх змістів в одне ціле. Тут простежуються кілька принципів поєднання слів:

1. У однієї або обох вихідних одиниць відсікається один сегмент (напр., *Baseball* + *cap* → *Basecap* (бейсболка), *Information* +

Entertainment → *Infotainment* (“подання інформації у розважальній манері”), *Joghurt* + *Obst* → *Jobst* (“йогурт з фруктовим наповнювачем”).

2. Вихідні слова мають щонайменше один спільний сегмент, який у складному слові вживається один раз (напр., *Europa* + *Hiroschima* → *Euroschima* (назва утворена на осові асоціації).

3. Комбінація принципів, названих у позиціях 1. і 2. (напр., *Johannisbeere* + *Stachelbeere* → *Jochelbeere* (“гібрид смородини і агруса”) [за 7:678].

Редуplikовані одиниці утворюються шляхом повтору вихідної одиниці або її варіанта (напр., *sing* (від *singen*) + *sang* (Präteritum від *singen*) → *Singsang* (“тихе наспівування”).

Копулятивні композити утворюються шляхом поєднання двох слів (переважно іменників), що належать до одного семантичного поля. Предмет або явище, позначені складним словом, містять у собі ознаки обох складників (напр., *Hosenrock* – *спідниця-брюки*, *Spieler-Trainer* – *тренер-гравець*). Тут варто звернути увагу на послідовність компонентів у німецьких словах та їхніх українських відповідниках. Означальне слово стоїть у німецькій мові на першій позиції, в українській – на другій.

Як видно з прикладів, об'єднуватися у складне слово можуть як власне німецькі основи, так і запозичені, переважно англійські. Щодо можливості утворення похідних від запозичених слів серед німецьких лінгвістів точаться суперечки. Одні вважають, що утворення похідних від запозичень неможливе, інші ж стверджують, що запозичення мають підлягати нормам німецької мови, отже, утворення похідних від них – нормальне явище [2:50–51]. Практика доводить, що запозичені основи беруть активну участь у словоскладанні. Причому композити можуть запозичуватися з мови-джерела у готовому вигляді (напр., *Touchscreen* – *сенсорний екран*), утворюватися у німецькій мові від запозиченого словосполучення (напр., *Blind-Date* від англ. *blind date* – “зустріч з незнайомою людиною з метою встановлення партнерських стосунків”), утворюватися шляхом поєднання запозиченого і німецького слів (напр., *Take-away-Angebot* – “пропозиція страв швидкого харчування”), утворюватися шляхом поєднання англійських слів (напр., *Crashkid* – “підліток, що викрадає і розбиває автомобілі” – від англ. *crash* (“з шумом розбити, зламати, викликати аварію”), *kid* (розм.) “дитина”).

Особливістю останнього способу є те, що мові, яка стала джерелом формативів, такі композити невідомі.

Що стосується семантики, яка, власне, і є визначальною при встановленні відповідників і перекладі, то на перший погляд з огляду на способи утворення складних слів може здатися, що вона вмотивована, а отже, проблем переклад не викликатиме. Проте такий висновок поспішний.

Насамперед слід наголосити, що значення псевдозапозичень (тобто композит, утворених з англійських формативів) можна встановити лише з німецьких джерел, будь-який аналіз на основі значень власне англійських слів успіху не принесе.

Решту композит варто розділити на підгрупи, можливість визначення перекладацьких відповідників у яких буде різною.

До першої підгрупи традиційно віднесемо детермінативні композити, які вже мають відповідники в українській мові (напр., *Webcam* – веб-камера, *Digitalfernsehen* – цифрове телебачення, *Klammeraffe*, *Affenschwanz* – собачка (знак @)).

До другої підгрупи належать одиниці, що мають досить прозору семантику, значення яких легко встановити за допомогою компонентного аналізу. Так, слово *Schwarzkonto* складається з двох компонентів: *schwarz* – “чорний”, *Konto* – “рахунок”. *Schwarz* тут ужито в переносному значенні “нелегальний”. Значення композити – “рахунок, на якому зберігаються гроші, походження й цілі, для яких вони використовуються, приховуються”. Виходячи з того, що український прикметник *чорний* також має значення “нелегальний” можна запропонувати відповідник для *Schwarzkonto* – *чорний рахунок*.

Проте, якщо основне слово має широкий обсяг значення, встановлення відповідника ускладнюється. Порівняймо композити *Abschminkpad*, *Wattepad*, *Kniepad*, *Schulterpad*, *Brillenpad*. Основне слово в усіх композитах – *Pad* має значення 1. “der kosmetischen Pflege dienendes kleines, meist rundes, weiches, kissenartiges Läppchen” (“маленький, переважно круглий, м’який, схожий на подушечку шматочок тканини, що служить для косметичних цілей”); 2. “Polster, das meist als Körperschutz dient” (“валик, подушка, що служить для захисту тіла”); 3. “Mauspad” (“килимочок для мишки”) [8]. Означальні слова мають такі значення: *abschminken* – “знімати косметику, грим”, *Watte* – “вата”, *Knie* – “коліно”, *Schulter* – “плече”, *Brille* – “окуляри”. Отже, в

Abschminkpad і *Wattepad* актуалізується перше значення слова *Pad*. В українській мові йому відповідає *косметичний диск*. Власне, це словосполучення і буде відповідником *Abschminkpad*, оскільки одним із призначень косметичного диску є зняття косметики, і переклад “косметичний диск для зняття косметики” містить надлишкову інформацію. *Wattepad* можна перекласти як *ватний диск*. Оскільки саме косметичні диски виготовляють переважно з вати, означення *ватний* виключатиме будь-які інші диски. Складніше підібрати відповідники для решти слів. У *Kniepad* і *Schulterpad* актуалізується друге значення слова *Pad*. Зрозуміло, що мова йде про якісь накладки, що служать для захисту відповідних частин тіла. Для *Kniepad* можна запропонувати відповідник *наколінник*, оскільки його значення – “пов’язка, накладка, що носить на коліні” [9:566] – відповідає значенню німецького слова. Інакша ситуація зі словом *наплічник*. *Наплічник* – 1. “Наплічна прикраса або частина одягу у вигляді вузької смужки на плечах. 2. Металева покриття, яке захищало плечі воїна від ушкодження” [9:574]. Ні перше, ні друге значення не співвідносяться із значенням слова *Pad*. Отже, єдино можливим відповідником *Schulterpad* є *наплічна накладка*. Це словосполучення повністю відтворює значення німецького слова.

Якщо у наведених чотирьох слів семантика прозора і труднощі виникали лише при віднайденні українського відповідника, то у випадку з *Brillenpad* незрозуміло про які саме накладки йдеться, для захисту чого вони служать. У жодному з німецьких словників значення цього слова не наведено. У пригоді може стати його англійський відповідник *nose pad (on spectacles)*. Отже, накладки для окулярів служать для захисту носа. Враховуючи вплив англійської мови на українську, можна припустити, що в українській мові могло б утвердитися запозичення з англійської *Pad*, через його стислість.

Наступну підгрупу становлять композити, частина значення яких виражена імпліцитно і не може бути виведена із значень складових. Як приклад можна навести композити *Raubkunst* і *Beutekunst*. Основний компонент цих слів – *Kunst* – 1. “мистецтво”, 2. “твори мистецтва”. Означальні компоненти *Raub* – “грабіж, викрадення”, *Beute* – “трофеї”. Йдеться про викрадені твори мистецтва або вивезені як трофеї. Незважаючи на те, що обидва слова виникли у 90-х роках ХХ століття, обидва вживаються, як правило, стосовно творів, викрадених або вивезених під час другої світової війни. Саме ця інформація і не

виражена експліцитно. При перекладі вона має бути експлікована при першому згадуванні. Введення додаткової інформації зумовлює декомпресію тексту:

“*Das hängt zum einen damit, dass die Archive des Bundesgerichts, das wiederholt 1945 und später im Zusammenhang mit Raubkunst angerufen wurde, noch einer Sperrfrist unterliegen ...*” [10]. –

По-перше, це пов'язано з тим, що ще залишаються закритими архіви федерального суду, до якого неодноразово зверталися у 1945 році й пізніше з приводу творів мистецтва, викрадених у роки другої світової війни ...

У деяких композит семантика затемнена, невмотивована. Вивести значення композити із значень складових неможливо. Так, слово *Gegenfinanzierung* складається з двох компонентів *gegen* + *Finanzierung*. *Gegen* – це прийменник, який у складі складних слів означає зустрічність дії (напр., *Gegenaktion* – “відповідна акція”, *Gegendienst* – “взаємна послуга”, *Gegenschlag* – “зустрічний удар” і т. ін.). За аналогією можна було б припустити, що *Gegenfinanzierung* – це взаємне або зустрічне фінансування. Проте це поняття означає “фінансування державних видатків за рахунок скорочення видатків або підвищення податків і тарифів у інших сферах”. Отже, йдеться про *фінансування шляхом перерозподілу коштів*. У цьому випадку зовнішня форма слова приховує його зміст. У перекладі варто експлікувати значення слова задля уникнення хибного його тлумачення.

В інших випадках необдумане калькування може призвести до підміни понять. Так, німецьке *Zeitkorridor* (*Zeit* (“час”) + *Korridor* (“коридор”)) має значення 1. “чітко окреслений період, протягом якого мають бути виконані певні завдання”; 2. “встановлюваний для флексibilізації робочого часу період, у межах якого працівник може змінювати свій робочий час залежно від виробничих потреб”. В українській мові поняття *часовий коридор* уживають в езотеричній літературі для позначення переходу між різними часами, епохами. Отже, використання цього словосполучення у перекладі небажане. Тут краще вдатися до додавання і перекласти *Zeitkorridor* як *коридор робочого часу*. При першому згадуванні поняття необхідні відповідні пояснення.

Трапляється, що у перекладі неможливо відтворити образність вихідного слова. Як приклад можна навести *stutenbissig* (*Stute* (“кобила”) + *bissig* (1. “кусливий, злий”; 2. “злобний, злісний,

ущипливий, уїдливий”). Слово вживається лише стосовно жінок, його значення “агресивно, уїдливо висловлюватися про іншу жінку (особливо конкурентку по роботі)”. У різних контекстах слово перекладатиметься по-різному, до певної міри можна зберегти його експресивність, проте не образність. Порівняймо:

“Frauen schreiben “stutenbissiger” über Frauen als Männer” [11]. – Жінки пишуть про жінок агресивніше, ніж чоловіки.

“Die alles bewegende Kleiderfrage artet im Brautmodeladen leicht in Streß an der Stange aus. Vor allem, wenn dann noch “Freundinnen” stutenbissige Stilberatung betreiben” [12]. –

Питання одягу, яке вирішує все, легко перетворюється в салонах для наречених у стрес біля штанги. Особливо, коли “подружки” надають ущипливі поради щодо стилю.

Відмінність відтворення одного й того самого слова у різних контекстах пояснюється стилістичним забарвленням самих контекстів. Якщо у першому прикладі лише констатовано факт, то другий має помітне емоційне забарвлення.

Не можна не звернути увагу на переклад композит, які самі стали вихідними для утворення похідних. Наведемо приклади. Дієслово *stoßlüften* означає “провітрювати приміщення протягом короткого часу з навстіж відчиненим вікном”. Від нього утворився іменник *Stoßlüfter* для позначення людини, яка виконує відповідну дію. Відтворення цього іменника без контексту проблематичне. Незрозуміло, для чого утворено позначення для людини, яка провітрює приміщення протягом короткого часу, адже ця сама людина іншим разом може провітрювати його довго. Контекст підказує, що у це слово вкладається зовсім інший зміст:

“Der Kunst des richtigen Lüftens hat der gelernte Schreiner und Baubiologe Ernst Vill ein kleines Heftchen gewidmet [...] Nicht nur Vill ist ein überzeugter Stoßlüfter” [13]. –

Мистецтву правильного провітрювання кваліфікований столяр і біоархітектор Ернст Вілл присвятив маленьку брошуру [...] Не лише Вілл переконаний у необхідності правильного провітрювання приміщення.

У перекладі застосована лексична трансформація: позначення тривалості дії замінене на позначення необхідності її правильного виконання.

Ще одним прикладом може бути слово *Kerneuropa* (дослівно: ядро Європи). Відомо, що це позначення країн-засновниць ЄС (Німеччини, Франції, Італії, країн Бенілюксу). Проте переклад його як *ядро ЄС* недоцільний, оскільки буде незрозумілим більшості носіїв української мови. Краще вдатися до описового перекладу – *країни-засновниці ЄС*. Якщо ж *Kerneuropa* виступає у складі похідної композити, наприклад *Kerneuropaidee*, описовий переклад може призвести до неправильного тлумачення значення слова: ідея країн-засновниць ЄС сприймається як ідея, що виходить від цих країн, що не відповідає змісту поняття. Отже, в цьому випадку доцільніше сказати *ідея ядра ЄС* і ввести у текст відповідні пояснення поняття *ядро ЄС*.

Вживання у реченні слова з розширеною семантикою може зумовлювати необхідність виразити у перекладі імпліцитно інформацію, яка в оригіналі виражена експліцитно. Проілюструємо це на прикладі:

“Es geht keine Lebensqualität verloren, wenn man Kleinigkeiten ändert, betonen die zwei und zeigen auf das gekippte Fenster in der Küche. Stoßlüften statt kippen lautet ihr Credo” [14]. –

Якість життя не втрачається, якщо змінити дрібниці, наголошують обоє і показують на прочинене вікно в кухні. Провітрювати приміщення недовго, але з навстіж відчиненим вікном – це їхнє кредо.

Впадає в око, що в оригіналі у другому реченні протиставляються два способи провітрювання приміщення: протягом короткого часу, але з навстіж відчиненим вікном і протягом тривалого часу, але лише трохи прочинивши вікно. Остання інформація не експлікована у перекладі, оскільки її збереження потребувало б значної декомпресії тексту. Проте протиставлення можна зрозуміти з контексту. На нього вказує слово *прочинене* у попередньому реченні.

Особливості утворення синтаксичних зрощень зумовлюють необхідність відтворювати їх за допомогою описового перекладу (напр., *Quote* (“квота”) *bringen* (“приносити”) + *er* → *Quotenbringer* (“той, хто / що збирає, широку глядацьку аудиторію (особливо на телебаченні) і забезпечує великі прибутки”). Переклад у контексті може бути стислішим за словникову дефініцію, оскільки частина інформації стає зрозумілою з контексту:

“Pablo wird ein Quotenbringer”. Boxtrainer Ulli Wegner über Weltmeister Hernandez und Raser Abraham “ [15]. –

“Пабло збере широку глядацьку аудиторію”. Тренер Уллі Вегнер про чемпіона світу з боксу Гернандеца і шаленого Абрагама.

В іншому контексті це ж саме слово перекладено як “забезпечувати глядацьку аудиторію”:

“*Es ist zwar schön, wenn sich die Fans zum gemeinsamen Fernsehen treffen, für die Sender hat es aber einen Nachteil: Als Quotenbringer gehen sie ARD und ZDF verloren*” [16]. –

Це хоча й чудово, коли фани збираються, щоб подивитися разом телевізор, проте для каналів це мінус: для ARD і ZDF вони вже не забезпечують додаткової глядацької аудиторії.

Застосована у перекладі лексична трансформація не забезпечує адекватного відтворення значення вихідного слова, оскільки йдеться не про кількість глядачів загалом, а про кількість ввімкнених телевізорів. Проте фраза “забезпечують кількість ввімкнених телевізорів” звучить кострубато, що й зумовило необхідність трансформації. Зрозуміти, що саме мав на увазі автор статті, можна з першої частини речення.

Наближений відповідник можна знайти лише для окремих одиниць, які виражають характеристики, актуальні й для носія української мови (напр., *warm duschen* + *er* → *Warmduscher* (“чоловік, якого вважають слабким і боягузом”) – *слабак*).

Переважно за допомогою описового перекладу відтворюються одиниці, утворені шляхом контамінації (напр., *education* + *entertainment* → *Edutainment* – “комп’ютерні програми, призначені для навчання в ігровій формі”). Випадки, коли можливе утворення оказіонального відповідника, одиничні (напр., *Europa* + *Hiroshima* → *Euroshima* – *Євросіма*). Така ситуація пояснюється значною ускладненістю семантики подібних слів. Якщо явище, позначуване ними, неактуальне для носія української мови, відтворення поняття за допомогою стислого оказіонального відповідника буде незрозумілим для реципієнта. В інших випадках відсутність стислого відповідника зумовлена традицією слововживання в українській мові.

Аналіз німецьких неокмпозит показав, що більшість з них належать до детермінативних композит. Проте значна кількість невмотивованих одиниць, слова, частина значення яких виражена імпліцитно, псевдозапозичення, композити, вмотивованість значення яких затемнена для носіїв української мови, зумовлюють неможливість

покомпонентного відтворення вихідної одиниці у перекладі. Такі одиниці потребують експлікації значення, доповнень, уточнень, які в свою чергу призводять до декомпресії тексту. Переклад композити, вжитої як самостійне слово і як компонент похідного, може відрізнятися. Переважно описового перекладу потребують синтаксичні зрощення й композити, утворені шляхом контамінації. Лише копулятивні композити відтворюються завжди покомпонентно, причому означальне слово стоїть у німецькій мові на першому місці, в українській мові – на другому.

Загалом на часі укладення нового німецько-українського словника, до якого б увійшли неологізми, зокрема неоконструкції.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Steffens D.* Von "Aquajogging" bis "Zickenalarm". Neuer Wortschatz im Deutschen seit den 90-er Jahren im Spiegel des ersten größeren Neologismenwörterbuches / Doris Steffens // Der Sprachdienst. – 2007. – № 4. – Jg 51. – S. 146–159. 2. *Spitzmüller Jü.* Eine Frage der Einstellung? Bewertungen des Sprachwandels in Linguistik und Öffentlichkeit / Jürgen Spitzmüller // Der Sprachdienst. – 2006. – № 2–3. – Jg 50. – S. 41–54. 3. *Strobel T.* Sprachpflege, Sprachkultur, Sprachpolitik in deutschsprachigen Regionen außerhalb Deutschlands / Thomas Strobel // Der Sprachdienst. – 2010. – № 1. – Jg 54. – S. 10–16. 4. *Kettemann B.* Anglizismen allgemein und konkret: Zahlen und Fakten / Bernhard Kettemann // Eurospeak. Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende. – Frankfurt am Main: Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2004. – S. 55–86. 5. *Muhr R.* Anglizismen als Problem der Linguistik und Sprachpflege in Österreich und Deutschland zu Beginn des 21. Jahrhunderts / Rudolf Muhr // Eurospeak. Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende. – Frankfurt am Main: Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2004. – S. 9–54. 6. *Frank N.* Wörter des Jahres 2009 / Nicola Frank // Der Sprachdienst. – 2010. – № 1. – Jg 54. – S. 1–9. 7. *Duden.* Die Grammatik. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2006. – Bd. 4. – 1344 S.

ДОВІДНИКИ

8. www.elexiko.de. 9. *Великий* тлумачний словник сучасної української мови / [автор, керівник проекту і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К., Ірпінь : ВТФ "Перун", 2004. – 1440 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

10. *Die Schweiz* un das Geschäft mit der Raubkunst [Електронний ресурс] / von Peter Dittmar // Die Welt. – 17. 07. 2001. – Режим доступу до статті : http://www.welt.de/print-welt/article463547/Die_Schweiz_und_das_Geschaeft_mit_der_Raubkunst.html. 11. *St. Galler Tagblatt.* – 15. 07. 1999. 12. *Frankfurter Allgemeine.* – 15. 09. 2003. 13. *Frankfurter Allgemeine.* – 21. 01. 1997. 14. *Regelmäßig* stoßlüften statt kippen [Електронний ресурс] // Der Standard. 04. 12. 2009. – Режим доступу до статті : <http://derstandard.at/1259281270912/Regelmaessig-stoesslueften-statt-kippen>. 15. *Pablo* wird ein Quotenbringer [Електронний ресурс] / von Gunnar Meinhardt // Die Welt. – 04. 10. 2011. – Режим доступу до статті : http://www.welt.de/print/welt_kompakt/print_sport/article13639846/Pablo-wird-ein-Quotenbringer.html. 16. *Digitale Quotenbringer* [Електронний ресурс] / von Tilmann P. Gangloff // fr-online. – 17. 02. 2009. – Режим доступу до статті : <http://www.fr-online.de/medien/digitale-quotenbringer.1473342.3157530.html>.